

در شماره قبل مختصری از نظام آموزش و پرورش ژاپن شامل: آموزش در کودکانها، مدارس ابتدائی و مدارس میانه یا دوره اول متوسطه را برای اطلاع خوانندگان توضیح دادیم و اضافه کردیم که آموزش عمومی که دوره آن ۸ سال است (پنج سال ابتدائی و سه سال دوره اول متوسطه) برای کلیه پسران و دختران که بسن تحصیل میرسند اجباری و رایگان است. اکنون دنباله این بحث را ادامه میدهم و بخصوص یادآور میشویم که اهمیت آموزش و پرورش ژاپن در سطح آموزش متوسطه و عالی است که با تربیت افراد متخصص و کاردان توانسته است مقام علمی و فنی خود را در جامعه کشورهای پیشرفته دنیا بالا ببرد.

۴ - مدارس متوسطه دوره دوم

تحصیل در این قبیل مؤسسات آموزشی که تعداد آنها در سال ۱۹۷۲ بیش از شش هزار و تعداد شاگردان شاغل به تحصیل بیش از چهار میلیون نفر بوده است اختیارست و دانش-آموزانی که دوره آموزش میانه را پنیان رسانیده باشند میتوانند وارد مدارس متوسطه دوره دوم شوند.

این قبیل مدارس تعلیمات خود را بصورت تمام وقت یا نیم وقت یا از راه مکاتبه عرضه میکنند که دسترسی بدان برای گروههای مختلف دانش آموزان امکان داشته باشد.

دوره آموزش در مدارس تمام وقت سه سال و در مدارس نیمه وقت یا مکاتبه ای

چهار تا شش سال است

در کنار مدارس روزانه، مدارس شبانه ای هم دائر است که داوطلبان و کسانی که روزها در رشته های مختلف فعالیتهای اجتماعی و اقتصادی کار میکنند بتوانند در این مدارس ثبت نام کنند و در ساعات فراغت به تحصیل خود ادامه دهند.

بطور کلی باید گفت از نظر تهیه امکانات برای گروههای مختلف حداکثر تسهیلات فراهم گردیده است بعضی از مدارس متوسطه برای انتخاب داوطلبان استعان ورودی تشکیل می دهند.

مدارس متوسطه دوره دوم از نظر نوع تعلیماتی که ارائه میدهند به دو گروه متمایز تقسیم میشوند:

الف - گروه عمومی

ب - گروه تخصصی

گروه عمومی برای افرادی است که میخواهند تحصیلات خود را ادامه دهند و از این لحاظ مشابه شاخه نظری در تعلیمات متوسطه ایران است. در حدود ۶۰٪ دانش آموزان در دوره های عمومی و نظری تحصیل میکنند.

گروه تخصصی که دارای بخش های مختلف و متنوع از قبیل بازرگانی، کشاورزی، خانه داری، خدمات، صنعت، ماهیگیری، فنی، و غیره است خاص کسانی است که میخواهند در رشته یا حرفه خاص معلوماتی بیاموزند و وارد بازار کار شوند.

در سال ۱۹۷۲ نسبت شاغلان به تحصیل در رشته‌های صنعتی ۲۰٪، در رشته خدمات ۱۶/۵٪ و در رشته کشاورزی ۵٪ بوده است.

علاوه بر مدارس متوسطه عمومی، مدارس اختصاصی نیز برای تربیت نیروی انسانی مورد لزوم صنایع و خدمات وابسته به مؤسسات تولیدی دائر است که از لحاظ تربیت افراد کاردان با احتیاجات و نیازمندیهای مناطق مختلف کشور هماهنگی دارد. تعداد مدارس اختصاصی در سال ۱۹۷۲ در حدود

۴۳۸ مدرسه بوده است. از نظر توزیع دانش آموزان دختر و پسر در مدارس متوسطه تفاوت زیادی دیده نمیشود و بخصوص در رشته‌های خدمات، بازرگانی و هنر نسبت دانش آموزان دختر تا میزان ۷٪ افزایش پیدا میکند. تحصیلات دوره دوم متوسطه اختصاصی است و علاوه بر مدارس دولتی تعداد زیادی مدارس خصوصی نیز به فعالیت خود ادامه میدهند. میزان شهریه مدارس دولتی از طرف دولت تعیین و متوسط آن در حدود سالانه ۳۱ دلار است. میزان شهریه مدارس ملی یا خصوصی متغیر و با شرایط، تسهیلات، و خدمات مدرسه تطبیق میکند. متوسط سالانه این شهریه در سال ۱۹۷۲ مبلغ ۱۶۱ دلار بوده است.

برنامه‌ها - برنامه دوره دوم متوسطه در ژاپن با توجه به علائق و انگیزه‌های دانش آموزان و نیازمندیهای جامعه به

نیروی انسانی تنظیم شده و بسیار متنوع است. دروس اساسی از قبیل: زبان ژاپنی، ریاضیات، علوم اجتماعی، علوم محض، هنر، تربیت بدنی و خانه‌داری در بیشتر مدارس اجباری است. هر دانش آموز موظف است طی مدت سه سال تعداد معینی از

واحد‌های درسی را برای خود انتخاب کند . هر واحد درسی شامل ۳۰ جلسه واحد است که مدت هر جلسه ۵۰ دقیقه است . حداقل واحد درسی برای گذراندن دوره دوم متوسطه ۸۵ واحد و حداکثر آن ۱۰۲ درصد است . علاوه بر دروس اساسی و اجباری با توجه به نیازمندیهای هر منطقه و علائق دانش‌آموزان واحدهای اختیاری متنوع و مختلفی پیش‌بینی شده است که دانش‌آموز با توجه به استعداد ، علاقه و برنامه و هدف خود چند درصد را انتخاب میکند . هر مدرسه‌ای حق دارد با توجه به احتیاجات و علائق دانش‌آموزان و اولیای آنان تعداد واحدهای درسی انتخابی خود را تعیین و اعلام کند . تهیه کتابهای درسی دوره دوم متوسطه بعهده بخش خصوصی است . بدیهی است هیچ کتابی بدون اجازه وزارت آموزش و پرورش منتشر نمی‌شود . در این وزارتخانه شورائی بنام (شورای رسیدگی به کتابهای درسی) وجود دارد که اعضای آن را کارشناسان تمام وقت تشکیل میدهند . فهرست کتابهایی که اجازه چاپ آنها صادر گردیده است به انضمام قیمت این کتابها که با پیشنهاد ناشر و موافقت شورا تعیین میشود به همه مدارس و شوراها و آموزش و پرورش ارسال میگردد . شورای آموزش و پرورش هر شهر کتابهای درسی مورد نیاز را با توجه به شرایط محلی انتخاب و به مدارس معرفی میکند . این تصمیم تا مدت سه سال اعتبار دارد . کتابهای دوره دوم متوسطه را دانش‌آموزان باید شخصاً خریداری نمایند .

آموزش فنی و حرفه‌ای - شاید رمز موفقیت و پیشرفت صنعتی ژاپن در کیفیت آموزش فنی و حرفه‌ای این کشور باشد .

مدارس فنی و حرفه‌ای ژاپن از لحاظ استاندارد آموزشی در سطح فوق‌العاده‌ای قرار دارند . مربیان و هنرآموزان علاوه بر صلاحیت فنی و شایستگی علمی که لازمه کار آنانست از حوصله ، دقت و پشتکار بی‌نظیری برخوردارند و نسبت به پیشرفت شاگردان خود نوعی تعصب دارند .

کارگاههای مدارس بسیار مجهز و مدرن است ، این کارگاهها بهترین وسایل فنی آموزشی را در اختیار دانش‌آموزان و معلمان قرار داده است . تعداد شاگردان شاغل در هر کارگاه محدود و ابزارآلات و ماشینهای آموزشی آنقدر فراوانست که هیچ دانش‌آموزی به انتظار نوبت نمی‌نشیند تا از ماشین معینی استفاده کند . مراحل مختلف کار هر دانش‌آموز بطور دقیق برنامه‌ریزی و مشخص شده است . در اغلب کارگاهها دانش‌آموزان به گروههای سه نفری تقسیم و مشترکاً پروژه‌ای را انجام میدهند . ساعات دروس عملی بیش از دروس نظری است و به تناسب پیشرفت دانش‌آموز بر ساعات کار عملی او اضافه میشود . به بیشتر شاگردان مدارس فنی و حرفه‌ای از طرف دولت یا کارخانجات و مؤسسات تولیدی کمک هزینه تحصیلی داده میشود که میتوانند به تحصیل خود ادامه دهند . همکاری مؤسسات تولیدی و صاحبان

صنایع با مدارس فنی و حرفه‌ای به بهترین وجه تأمین شده است . بیشترین مؤسسات رأساً به تأسیس مدارس فنی برای تربیت کادر مورد احتیاج خود اقدام کرده‌اند . در شهر یوکوزوگا واقع در ۵ کیلومتری شمال توکیو از مدرسه حرفه‌ای که وسیله کمپانی اوکاموزا ، سازنده وسائل منزل دائر شده بود دیدن کردم . به شاگردان

این مدرسه به تفاوت ماهانه ۵۰ تا ۶۰ هزار
ین معادل ۲۰۰ دلار کمک هزینه تحصیلی
داده میشد و کلیه وسائل آموزشی نیز از
طرف کارخانه تهیه شده بود که برایگان
سورد استفاده قرار میگرفت اما شاگردان
سختر بودند که پس از اتمام تحصیلات به
خدمت کمپانی وارد شوند یا بدون تعهد
انجام خدمت و پرداخت هزینه تحصیل
کارخانه را ترک کنند و در مؤسسه دیگری
مشغول کار شوند. این موضوع کنجکاوی
ما را برانگیخت و هدف رئیس کارخانه را از
از این سرمایه‌گذاری نافرجام سوال کردیم.
او با غرور تمام در جواب ماگفت «هدف
ما از تأسیس این مدرسه تربیت کادر فنی
سورد احتیاج کشور است، بنابراین اگر
هنرجویی پس از پایان تحصیل نخواست در
این کارخانه کار کند ما او را مجبور نخواهیم
کرد و او ناگزیر به کارخانه دیگری خواهد
رفت و در هر صورت بازده کار او عاید
صنعت ژاپن خواهد شد»
شاید این طرز فکر استثنائی باشد لیکن
بهرحال نمونه‌ای از طرز تفکر ژاپنی و دلیلی
برای پیشرفت سریع تکنولوژی این سلکت
محسوب میشود.

امتحانات - یکی دیگر از نکات جالب
توجه در نظام آموزش و پرورش ژاپن،
اهمیتی است که به تشخیص استعداد و
قابلیت دانش آموزان در ضمن تحصیل و در
زمینه پیشرفت در دوس مختلف داده میشود.
در دوره دوم دبیرستان هر سه ماه یک مرتبه
میزان پیشرفت دانش آموزان را با وسائل
علمی اندازه میگیرند. این کار بعد از جنگ
جهانی دوم شروع شده است و هدف آن
انتخاب بهترین و شایسته‌ترین افراد برای
ورود به دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی

است و هنوز هم ادامه دارد.
اینکار وسیله مؤسسه خدمات آموزشی
اویونشاکه از سال ۱۹۳۱ در زمینه کتابهای
درسی و وسائل آموزشی فعالیت دارد انجام
میشود و صحت عمل و شهرت این مؤسسه
بقدری زیاد است که اکثریت دانشگاهها و
مؤسسات آموزش عالی در امتحانات ورودی
خود از خدمات این مؤسسه استفاده میکنند.
تستهای استانداردی که در این مؤسسه
برای ریاضیات، علوم و علوم اجتماعی تهیه
شده است در سرتاسر ژاپن و حتی در
کشورهای خارج نیز شهرت دارد.
علاوه برداشش آوزان دوره دوم
متوسطه، افراد متفرقه و کسانی که بخواهند
میزان معلومات و اطلاعات خود را در زمینه
خاص اندازه‌گیری نمایند به این مؤسسه مراجعه و
با پرداخت مبلغ جزئی از خدمات این سازمان
برای اندازه‌گیری اطلاعات خود استفاده
میکنند. معلمان و اولیاء شاگردان با استفاده
از این اطلاعات نسبت به راهنمایی تحصیلی
دانش آموزان به رشته‌های تخصصی تصمیم
لازم را اتخاذ مینمایند.

تاریخ اجرای آزمونهای مختلف قبلا
اعلام میشود و معمولا روزهای تعطیل هفته
را به اینکار اختصاص میدهند تا علاقه‌مندان
بتوانند از اوقات فراغت خود برای شرکت در
امتحانات استفاده کنند. مدت اجرای تست
۶۰ تا ۱۲۰ دقیقه است که برای مواد
مختلف تغییر میکند. صحت عمل این مؤسسه
بقدری زیاد است که کلیه افراد و سازمانهای
خصوصی دولتی برای ارزشیابی‌های آن اعتماد
فراوان قائلند و در موارد لزوم برای تشخیص
استعداد و شایستگی افراد مختلف از خدمات
این مؤسسه استفاده میکنند.